ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LXIII

series ***ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA***

Fondator
ION BERCIU

Editor
GABRIEL TIBERIU RUSTOIU

Colegiul editorial:
Acad. CONSTANTIN C. PETOLESCU – Academia Română
RADU ARDEVAN – Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca
DAN BĂCUEȚ-CRIȘAN – Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău
RADU BĂJENARU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
NIKOLAUS BOROFFKA – Deutsches Archäologisches Institut, Berlin
VASILE IARMULSCHI – Freie Universität Berlin, Institut für Prähistorische Archäologie
FLORIAN MATEI-POPESCU – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
SORIN NEMETI – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
CHRISTOPHER F. E. PARE – Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz
ZENO KARL PINTER – Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu
CRISTIAN IOAN POPA – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
IOAN CAROL OPRIȘ – Universitatea București
EMANOIL PRIPON – Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău
AUREL RUSTOIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
CRISTIAN SCHUSTER – Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
ANGELA SIMALCSIK – Academia Română, Centrul de Cercetări Antropologice și Biomedicale „Olga Necrasov”, Iași
VOLKER WOLLMANN – Obrigheim

Colegiul de redacţie:
RADU OTA – redactor-șef
SIDONIA PETRONELA OLEA – secretar de redacţie
GEORGE VALENTIN BOUNEGRU – secretar de redacţie
ADINA BOGDAN – membru
CRISTINEL FÂNTÂNEANU– membru
ILIE LASCU – membru
CRISTIAN TITUS FLORESCU – membru
ANCA TIMOFAN – membru

Adresa de corespondenţă:
MUZEUL NAŢIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
510010 ALBA IULIA
Str. Mihai Viteazul, 12-14
Tel. 0258/813300

Mailing address:
MUZEUL NAŢIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
RO – 510010 ALBA IULIA
12-14, Mihai Viteazul St.
Tel. (+40) (258) 813300

redactie@revista-apulum.ro

© 2026 MUZEUL NAŢIONAL AL UNIRII ALBA IULIA
ISSN – 1013-428X
ISSN – 2247 – 8701
ISSN-L – 2247 – 8701

A C T A M V S E I A P V L E N S I S

APVLVM

LXIII

series ***ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA***

ALBA IULIA

MMXXVI

Tehnoredactare: RADU OTA
Traducerea şi verificarea textelor în limba engleză: ADINA BOGDAN
Autorii își asumă întreaga răspundere pentru conținutul studiilor
Materialele nepublicate nu se restituie autorilor

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

STUDII ȘI ARTICOLE – *STUDIES AND ARTICLES*

ARHEOLOGIE & ANTROPOLOGIE

ARCHAEOLOGY & ANTHROPOLOGY

COLIN P. QUINN, HORIA ION CIUGUDEAN, Archaeological Investigations and Radiocarbon Dating of the Multiperiod Settlement at *Stremț – Fabrica de Alcool*
Investigații arheologice și datarea radiocarbon a așezării pluristratificate de la Stremț – Fabrica de Alcool…….. 1

CAROL KACSÓ, Descoperiri de metale din epoca bronzului în Depresiunea Baia Mare (II)
Bronze Age Metal Discoveries in Baia Mare Depression (II)……. 21

GABRIEL BĂLAN, RALUCA BURLACU-TIMOFTE, AURELIAN RUSU, Săpături arheologice preventive din anul 2016 în situl de la Micești – *Cigașe* (Mun. Alba Iulia)
Rescue Archaeological Excavations in 2016 at the Micești – Cigașe Site (Alba Iulia Municipality) 61

AUREL RUSTOIU, ANDREEA DRĂGAN, MARINA MUSTEAȚĂ, ADRIAN CĂTĂLIN CĂSĂLEAN, BOGDAN LĂPUȘAN, FLORIAN BOIȘTEANU, Templele pierdute ale cetății dacice de la Căpâlna
The Lost Temples of the Dacian Fortress at Căpâlna…….. 89

IVAN ILIĆ, ANDREA MARIANI, The Ancient Sling
Praștia antică..... 115

DAN ANGHEL, OVIDIU-MAXIM OARGĂ, Olarii romani de la Apulum în prima jumătate a sec. al II-lea p.Chr. (partea I)
Roman Potters From Apulum in the First Half of the Second Century AD (Part I) ……. 139

GABRIEL ANDREICA, IOANA MĂRINCEAN, A Selection of Roman Ceramic Building Material Discovered in the Central Area of Potaissa
O selecție a materialului ceramic roman de construcție

descoperit în zona centrală a Potaissei..... 189
MARIAM SLIMOUN, Les archers palmyréniens: de Palmyre à l`armée romaine
Arcașii palmireni: din Palmyra în armata romană 213
GABRIEL CUSTUREA, GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Monede bizantine descoperite în împrejurimile sitului arheologic de la Tropaeum Traiani (Adamclisi, jud. Constanța)
Byzantine Coins Discovered in the Surroundings of the Archaeological Site of Tropaeum Traiani (Adamclisi, Constanța County)..... 255
ANCA MATIȘ, Un mormânt de incinerație din secolele VIII-IX descoperit la Alba Iulia
A Cremation Burial Dating to the 8th–9th Centuries Discovered at Alba Iulia…… 269
AUREL DRAGOTĂ, MONICA-ELENA POPESCU, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, VALENTIN DELEANU, Funerary Ceramics of the Čierna Type From the Necropolis of Alba Iulia – Stația de Salvare
Ceramica funerară de tip Čierna din necropola de la Alba Iulia – Stația de Salvare…… 291
AUREL DRAGOTĂ, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, MONICA-ELENA POPESCU, ALEXANDRU-OCTAV IONESCU, Luxury and Cult Objects of Byzantine Origin in Tenth-Century Funerary Contexts at Alba Iulia
Obiecte de lux și de cult de origine bizantină în contexte funerare din sec. al X-lea la Alba Iulia 303
ERGUN LAFLI, Two Silver Book Covers with Biblical Scenes From North-Western Cappadocia (Central Turkey)
Două coperte de carte din argint cu scene biblice din nord-vestul Cappadociei (Turcia centrală)..... 327

RESTAURARE – CONSERVARE – INVESTIGAŢII

RESTORATION – CONSERVATION – INVESTIGATIONS

SORIN ȘERBAN, RADU-ANDREI SEBENI, VALENTIN DELEANU, Restaurarea ceramicii dacice descoperită în context ritualic în cercetarea arheologică preventivă de la Alba Iulia – str. Cigaș, nr. 63
Restoration of Dacian Ceramics Discovered in a Ritual

Context During Preventive Archaeological Excavations at Alba Iulia, 63 Cigaș Street ……. 335

VARIA

MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Despre colecții și colecționari (II). De la colecționarea numismatică la intermedierea transnațională a antichităților provenite din România. Talentatul „Dom' Profesor de la Cluj".
About Collections and Collectors (II). From Numismatic Collecting to the Transnational Brokerage of Antiquites from Romania. The Talented "Dom' Profesor From Cluj" ……..…. 347

RECENZII ŞI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Bordi Zsigmond Lóránd, *Repertoriul arheologic al județului Covasna*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2024, 630 de pagini..... 393
GEORGE BOUNEGRU, Ana Cristina Hamat, *Podoabe feminine din Dacia Romană. Cu privire specială la Dacia Superior*, Editura Cetatea de Scaun, 2024, 302 pagini, 63 de planșe color..... 401
RADU OTA, Silviu Ene, *Plastica de teracotă din Dacia (secolele II-III p.Chr.),* editura Cetatea de Scaun, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan", Târgoviște, 2025, 412 pagini, o hartă și 145 de figuri..... 407

CRONICA PUBLICAȚIILOR

THE CHRONICLE OF THE PUBLICATIONS

GEORGE BOUNEGRU, Cronica publicațiilor membrilor Secției Arheologie, apărute în anul 2025..... 411
SIDONIA PETRONELA OLEA, Cronica publicațiilor membrilor compartimentelor Restaurare Ceramică – Metal – Textile și Restaurare Piatră din cadrul Centrului Național de Conservare – Restaurare Carte Veche Alba Iulia, apărute în anul 2025..... 419

Lista autorilor…….....421

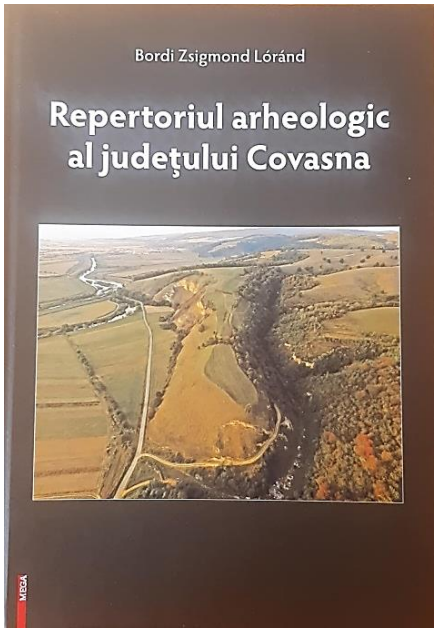

Bordi Zsigmond Lóránd, *Repertoriul arheologic al județului Covasna*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2024, 630 de pagini.

Marius-Mihai CIUTĂ
Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu

Apariția unei recenzii pe marginea unui repertoriu arheologic județean nu pare a fi, cel puțin la prima vedere, o diligență obișnuită în peisajul bibliografic de specialitate al arheologiei din România, dată fiind ideea, general acceptată de membrii breslei, conform căreia o astfel de lucrare nu este altceva decât un simplu instrument de lucru, oarecum ordinar, prea uzual, care are toate șansele să fie incomplet din start, sau care va fi depășit de realitățile din teren în foarte scurt timp. Mai mult, o particularitate cvasi cunoscută a acestor repertorii județene apărute în ultimii 30-35 de ani, este aceea că în spatele semnăturii autorului sau editorului stau, de fapt (!), eforturile cumulate în timp ale altor zeci sau sute de arheologi, fiind astfel percepute ca lucrări științifice cu caracteristici ... depersonalizate. De la un caz la altul, cu plusuri și minusuri, la nivel național există o acoperire relativ acceptabilă din perspectiva acestor repertorii arheologice - regionale sau județene - care au încercat să actualizeze, mai ales după 1989, demersurile sintetizatoare ale unor nume respectabile ale arheologiei secolelor XIX-XX: Alexandru Odobescu, Pamfil Polonic, Iulian Marțian, Vasile Pârvan, Márton Roska, Dorin Popescu, Constantin Daicoviciu, Kurt Horedt, Mircea Petrescu-Dâmbovița etc.

Am vorbit, în repetate rânduri în ultimii 15 ani, despre problema spinoasă a protejării patrimoniului arheologic din România, în condițiile în care textul actelor normative este unul căruia îi lipsește coerența și claritatea, structurile publice cu responsabilități precizate de cadrul legislativ sunt ignorate și ... ignorante[1], iar evidența completă, actualizată, accesibilă public a siturilor arheologice – văzută ca o condiție esențială asociată regimului de protecție (!) conform aceluiași cadru legislativ – continuă să fie doar un deziderat[2]. Cu alte

[1] Aici am preciza faptul că inițiativa unor astfel de lucrări ar trebui să aparțină, conform prevederilor legale, Direcțiilor Județene pentru Cultură.

[2] Dacă numărul estimat al siturilor arheologice de pe teritoriul României este de 100.000, la momentul redactării acestei recenzii (20.04.2026) în *Repertoriul Arheologic Național*

cuvinte, nu poți să protejezi ceva ce nu cunoști (!), după cum nu poți să protejezi ceva ce nu este luat în evidențe oficiale, în inventarieri publice! În ceea ce privește apariția unor astfel de *up-grade*-uri ale inventarelor privind siturile arheologice, putem afirma apriori că lucrurile lasă de dorit în mod profund, în ultimii 20 de ani. O simplă privire succintă asupra acestora ne va releva faptul că există unități teritoriale administrative fără repertorii arheologice, după cum există județe care nu și-au actualizat repertoriile arheologice de 15, 20, 25 și chiar 30 de ani[3]! Asta într-o perioadă în care numărul de situri necunoscute anterior, relevate de lucrările intense de infrastructură, este într-un progres remarcabil!

Ei bine, lucrarea pe care urmează să o prezint în rândurile ce urmează, reușește prin calitățile sale remarcabile, să excedeze limitele cu care ne-au obișnuit marea majoritate a repertoriilor județene mai sus menționate. Apariția ei este cu atât mai salutară cu cât ea se produce într-un moment în care, urmare a intensificării în progresie geometrică a fenomenului detectorismului de metale – cu toate particularitățile și efectele sale în privința potențialelor afectări ale patrimoniului arheologic – face ca nevoia existenței unei evidențe actuale, ușor accesibile și temeinic verificate a tuturor siturilor arheologice (sau „zonelor arheologice protejate", în accepțiunea, mai puțin fericită semantic, a *Ordonanței de Guvern 43/2000*!) să devină practic obligatorie, indispensabilă, vitală prin excelență!

Repertoriul arheologic al județului Covasna, semnat de Bordi Zsigmond Lóránd, nu vine pe un teren gol. El este o continuare a demersurilor lui Iulian Marțian (1920), a lui Roska Márton (1944) și a celei mai recente lucrări de inventariere a siturilor din județul Covasna, din 1998, coordonată de Valeriu Cavruc, de la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe. Se cuvine să precizăm aici însă, în mod deosebit, numele celui de care se leagă cel mai frecvent cercetarea și evidența asiduă a siturilor arheologice în județul Covasna (și în întreaga Depresiune a Brașovului!), în cea de a doua jumătate a secolului XX, anume Székely Zoltán, fără îndoială cel mai activ explorator al domeniului arheologic din arealul menționat.

(https://ran.cimec.ro/) numărul de situri este 28.666. Diferența dintre cele două cifre vorbește de la sine, în condițiile în care, în mod greșit (!), utilizatorii RAN consideră că doar siturile care aparțin acestei baze de date se bucură de protecția legii.

[3] Dacă între anii 1992-2005 a existat o preocupare constantă pentru publicarea unor astfel de lucrări - inspirate de rezultatele colectivelor din anii '60-'80 ale muzeelor și institutelor de arheologie – rezultând repertoriile județene (Cluj – 1992, Alba – 1995, Arad - 1995, Mureș – 1995, Brașov – 1995, Covasna -1998, Harghita - 2000, Hunedoara – 2002, Sibiu 2002 etc.), în ultimii 20 de ani înregistrăm o scădere flagrantă a preocupărilor pentru actualizarea acestora.

Lucrarea publicată de colegul Bordi Zsigmond Lóránd[4] este structurată într-o manieră clasică, completată însă cu o serie de elemente de noutate și utilitate. Debutul este realizat printr-un necesar *Cuvânt înainte,* semnat de Dr. Sándor József Sztáncsuj de la Muzeul Național Secuiesc, urmat de o *Introducere* semnată de autor, care depășește enunțul programatic al unei simple justificări a demersului științific al arheologului, în care sunt prezentate elementele geografice, unitățile morfo-geografice componente, împărțirea administrativă (128 de localităţi - două municipii, trei oraşe şi 123 de sate), locațiile de deținere a colecțiilor arheologice[5], circumstanțele științifice și procedurale care au stat la baza acestui demers. Este suficientă o trecere în revistă a concluziilor apriori, semnalate chiar de autor în această *introducere,* dintre acestea ultima având, după părerea noastră, un impact remarcabil:

- „Volumul conține un număr de 1.166 de înregistrări ale siturilor și ale descoperirilor arheologice făcute de-a lungul timpului în județul Covasna, dintre care 291 sunt situri sau descoperiri inedite, nepublicate până în prezent;
- 868 de puncte sunt situri sau descoperiri arheologice pentru care dispunem de informații privind localizarea;
- 496 de puncte sunt situri sau descoperiri localizabile cu certitudine (186 în intravilan şi 310 în extravilan);
- 198 de înregistrări (57 în intravilan şi 141 în extravilan) sunt situri sau descoperiri în cazul cărora se cunoaște arealul mai larg, dar nu se știe punctul exact din care provin vestigiile arheologice;
- în 174 de cazuri (78 în intravilan şi 96 în extravilan) posedăm informații minimale (ex.: în curtea lui XY sau în albia pârâului X), prin urmare locul descoperirii nu a putut fi localizat;
- 298 de înscrisuri sunt descoperiri făcute în puncte neprecizabile, dintre care unele pot să provină din situri deja evidențiate;
- în urma verificării bibliografiei de specialitate şi a cercetării de teren, în cazul a 15 puncte care apar în diferite surse (bibliografie, RAN, LMI) se poate afirma că acestea pot fi considerate situri arheologice incerte;
- au fost necesare 115 rectificări, 64 cu privire la siturile înscrise în RAN, iar restul, pentru repertoriul publicat în 1998”.

[4] Absolvent al Facultății de Istorie a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, promoția 1996, ulterior angajat ca arheolog specialist la Muzeul Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe (1997-2015), respectiv de consilier științific al Direcției Județene pentru Cultură Covasna, în domeniul arheologiei. Autor și/sau coautor al numeroaselor articole, al mai multor cataloage și cărți de specialitate, Bordi Zsigmond Lóránd a dobândit o cunoaștere aprofundată, nemijlocită, a patrimoniului arheologic al acestei regiuni, beneficiind de o abordare directă, cuantificabilă, cu realitățile existente.

[5] Muzeul Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe, Muzeul Haszmann Pál din Cernat, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sfântu Gheorghe și Muzeul Depresiunii Baraolt din Baraolt.

Autorul argumentează necesitatea actualizării repertoriului județului Covasna, la 25 de ani distanță de apariția primului[6], din perspectiva diferitor cazuri și situații, făcând referire inclusiv la alte două publicații apărute ulterior, care au adunat la un loc descoperirile arheologice ale unor regiuni (valea Oltului din Depresiunea Sfântu Gheorghe, respectiv partea nordică a văii Râului Negru[7].

Urmează un capitol de *Abrevieri*, absolut necesar în economia unui astfel de demers, care se dorește a fi coerent, logic, facil în parcurgere și înțelegere, eficient! De altfel, întreaga parcurgere a acestei lucrări dă impresia unui efort intelectual bine dozat, cumpănit, realizat fără grabă, cu acribie și răbdare, cu multă atenție la detalii, cu generozitate în dezvăluirea completă și explicarea informațiilor, elemente care par să lipsească, nu de puține ori, unor lucrări similare apărute anterior.

În capitolul următor, *Repertoriul localităților* (UAT), autorul propune o codificare specială, explicată încă din *Introducere* (paginile 16-17), absolut necesară din punctul de vedere al procesării informației.

Ordonate pe criteriul alfabetic, pornind de la apartenența la UAT-urile delimitate de municipii (Sfântu Gheorghe și Târgu Secuiesc), orașe (Covasna, Baraolt, Întorsura Buzăului) și comune (cu localitățile aferente), siturile şi descoperirile arheologice sunt prezentate într-o manieră logică și inteligibilă[8].

Așa cum precizează autorul: „siturile şi descoperirile au fost alocate localităților aferente. Prin urmare, am început localizarea descoperirilor în teren, o muncă laborioasă şi greoaie, în special în cazul descoperirilor mai vechi, ale căror toponime au fost uitate între timp, și al descoperirilor din intravilan, semnalate doar cu numele proprietarului, care nu au putut fi localizate, câteodată nici măcar cu ajutorul primăriilor. Nici bibliografia de specialitate nu a putut oferi prea mult ajutor, majoritatea informațiilor privind descoperirile arheologice

[6] Detaliile oferite de autor sunt cât se poate de clare: „... chiar dacă timpul scurt în care a trebuit să apară și-a pus amprenta asupra conținutului lucrării, în ea apărând situri localizate eronat, situri inexistente, înregistrate doar pe baza unor informații verbale, neverificate în teren, și situri înscrise de mai multe ori sub denumiri diferite; bibliografia a fost un alt punct slab, lucrarea având puține trimiteri bibliografice de specialitate. Aceste probleme nu ar fi reprezentat o deficiență în sine, ele putând fi eliminate ulterior, dar, din păcate, au fost preluate ca atare de către Repertoriul Arheologic Național, motiv pentru care o optime din înregistrările referitoare la județul Covasna sunt dublate, eronate sau se referă la situri arheologice inexistente".

[7] Este vorba despre studiile semnate de Szèkely Zsolt: *Telepulesfejlődes az Olt sepsiszeki szakaszan*. Csíkszereda, 2008. și *Felsőharomszek telepulesfejlődese az őskortol a 17. szazadig. I*, Csíkszereda–Sepsiszentgyörgy, 2018. Din păcate, cu privire la acestea autorul lucrării constată că: „ambele volume s-au rezumat la prezentarea situației deja existente, preluând – în cele mai multe dintre cazuri, fără critică – datele din repertoriul publicat în 1998".

[8] Autorul precizează că „procedura de întocmire a repertoriului a fost începută cu verificarea datelor înscrise în RAN, ocazie cu care am constatat că aproape o optime din înregistrări (12,6%; 64 de puncte) prezintă erori flagrante, în timp ce, la cele mai multe dintre siturile şi descoperirile catalogate, localizarea lasă de dorit".

fiind mai degrabă semnalări sau localizări ambigue...". Apreciem și ironia fină exprimată atunci când, constatând faptul că: „majoritatea arheologilor care au lucrat în județ au avut obiceiul supărător de a plasa descoperirile la localitatea cea mai apropiată, neținând cont de faptul că ele se pot afla în hotarul altei localități sau chiar pe limita dintre acestea (...) din bibliografia verificată se poate trage concluzia că majoritatea arheologilor nu au avut o afinitate pentru geografie". În fine, de reținut că „în ultimii ani, munca de teren în zonele montane împădurite, şi nu numai, a devenit periculoasă din cauza creșterii semnificative a populației de urși".

Oricum privim, acest segment este cel mai substanțial al lucrării, având peste 450 de pagini de date și informații de interes arheologic.

Urmează un rezumat al volumului *(Repertoriul Arheologic al Judeţului Covasna)*, în mod inspirat tradus în limbile engleză și maghiară *(The Archaeological Repertory Of Covasna County, Kovászna Megye Régészeti Repertóriuma).*

Volumul conține o necesară secțiune dedicată *Bibliografiei*, cele 40 de pagini de titluri de autori/lucrări care au trudit pentru cunoașterea patrimoniului arheologic al teritoriului actual al județului Covasna, acoperind integral publicațiile anterioare.

Pentru o mai utilă abordare a descifrării conținutului, autorul propune o secțiune ce cuprinde *Indicele alfabetic al localităţilor din judeţul Covasna*, completat prin oportunul și inevitabilul *Indicele alfabetic al localităţilor cu denumirile în limba maghiară.*

În fine, partea exclusiv scrisă mai prezintă un *Indice de descoperiri pe epoci şi culturi arheologice*, un instrument care ușurează accesul celor care doresc să aibă o sinteză a analizei informațiilor deținute în volum, pe epoci, culturi sau aspecte culturale. Ca unul din cei care au contribuit, într-o foarte mică măsură, la întregirea imaginii de ansamblu asupra siturilor arheologice din județul Covasna - prin corpusul de descoperiri aparținând neoliticului timpuriu din Depresiunea Brașovului[9] - pot să afirm că am rămas impresionat de numărul actual de descoperiri și situri neolitice timpurii, care au crescut de la 14 la 39[10]!

Valoarea lucrării este sporită şi de faptul că sunt incluse, la fiecare sit sau monument istoric prezentat, atât codurile de identificare din Repertoriul Arheologic Național cât şi cele din Lista Monumentelor Istorice din România (*Indicele siturilor din repertoriul arheologic național; Indicele siturilor şi monumentelor înscrise în lista monumentelor istorice*).

[9] În cadrul unei teze de licență, susținută în anul 1995, cu repertoriul descoperirilor publicat chiar în paginile revistei de față, *Apulum*, nr. XXXIV din 1997, p. 5-34.

[10] Harta descoperirilor pentru *Neoliticul Timpuriu*, pag. 572-573. De remarcat că autorul include *Cultura Ceramicii Liniare* în Neoliticul timpuriu!

Un capitol esențial al lucrării este acela dedicat *Hărţilor*, cele fără de care un Repertoriu arheologic nu mai poate fi un repertoriu. Autorul utilizează hărți foarte bine concepute, cu elemente cromatice și simboluri ale legendelor care le fac ușor de înțeles, chiar și celor care nu au studii în domeniul arheologiei. Hărțile din volum au fost realizate cu programul Correl DrawX7, pe baza hărților captate de pe site-ul INIS Viewer13 (hărțile generale şi ale extravilanului), respectiv de pe site-ul Descărcare MNT14 (hărțile intravilanurilor), fiind corelate şi corectate cu ortofotoplanurile de pe site-ul Google Earth Pro.

Lucrarea recenzată poate fi analizată și numai din perspectiva cantitativă, statistică, dacă raportăm numărul total de 1.166 de înregistrări ale siturilor și ale descoperirilor arheologice comparate cu cele cca. 670 de situri sau puncte cu descoperiri arheologice cuprinse în repertoriul publicat cu 25 de ani înainte (în 1998), situație explicabilă prin faptul că cercetările arheologice din regiunea aici discutată s-au înmulțit în mod exponențial - contribuind la descoperirea unor situri noi – dar și prin clarificarea unor informații sumare sau eronate, existente în diverse publicații anterioare.

Cunoașterea aprofundată a situației din teren, a specificului morfologic al arealului şi a toponimelor (în special a celor originale, în limba maghiară!) a permis, în majoritatea absolută a cazurilor, identificarea, localizarea şi delimitarea exactă a siturilor – acest fapt reprezentând una dintre realizările cele mai utile ale repertoriului.

Volumul de față reprezintă rodul unor eforturi remarcabile, sinteza acestor cunoștințe devenind o operă bazată pe mii de zile petrecute pe teren, în biblioteci, arhive sau în diverse colecții muzeale publice sau private[11], a cărei amploare nu poate fi decât admirată și apreciată.

Acestea spuse, mai consider că este de precizat că sunt pe deplin de acord cu cel care a prefațat lucrarea, dr. Sándor József Sztáncsuj, care afirmă că: „este cel mai complet repertoriu arheologic publicat vreodată pentru zona de sud-est a Transilvaniei. Ea reflectă, pe de o parte, bogăția din punct de vedere arheologic a regiunii şi aduce, pe de altă parte, un omagiu șirului de generații de arheologi, istorici de artă și muzeografi care au contribuit, prin activitatea lor, la cercetarea și îmbogățirea patrimoniului cultural". Aș completa cu ideea că viitoarele repertorii arheologice județene ar trebui să se inspire din concepția și maniera de punere în practică a cantității de informații în cadrul acestei lucrări.

Prezentarea grafică a volumului este una de excepție, formatul A4 și coperțile cartonate venind să completeze cantitatea enormă de date, iar modul de prezentare a hărților, schițelor și releveelor topografice este unul prietenos, accesibil, inteligibil. Cromatica și detaliile grafice sunt o marcă a Editurii

[11] Deși nu este precizată, durata conceperii acestui *Repertoriu* este aproximată la peste 4-5 ani.

MEGA, deja atât de adecvat familiarizată cu particularităţile apariţiilor bibliografice cu temă arheologică.

Nu în ultimă instanţă, lucrarea prezentată ne arată că judeţul Covasna este primul (şi din păcate singurul!) judeţ în care autorităţile şi instituţiile publice pot să deschidă o colaborare eficientă şi deschisă cu deţinătorii de detectoare de metale, deoarece arheologii şi-au făcut datoria până la capăt şi au pus la dispoziţia publicului un instrument pe cât de actual[12] şi complet, pe atât de facil de parcurs şi înţeles. Nu pot decât să sper că lucrarea, care conţine un volum imens de date şi informaţii, se va regăsi şi sub forma unui *corpus digital* al unei baze de date accesibile *on-line*, care să fie incorporată integral (!) în Repertoriul Arheologic Naţional, respectiv să fie completată în timp real cu fiecare din descoperirile care, cu siguranţă, au continuat şi după publicarea ei.

[12] Autorul precizează, în mod cât se poate de onest, faptul că strângerea de date pentru *Repertoriu* a fost încetată la data de 30 noiembrie 2022!